

הגליון הזה

לפי שנה

בין אירופה לכנען

דינה קטן בן-ציון מביאה קטעים מתורגמים מרומן של הסופר והמשורר הסרבי אלכסנדר פטרוב, שעלילתו מתרחשת בישראל. בעיצומו של מסע צליינות פרטי נפצע גיבור הסיפור בפיגוע בידי מתאבדת ערבייה. הסכסוך הישראלי ערבי מתערב במועקת הסכסוך העקוב מדם בקוסובו.

החצר האחורית

ואולי גם בנוף, מזוויות פחות מוכרות: תפיסות של בית/ארץ/היסטוריה אישית ומשפחתית מתוך התבוננות בשיר תלוי על אבן, בתמונה (אלישע פורת); תצלומי שיכונים בירושלים (דליה מרקוביץ על עבודות של יעקב ישראל), צילום של סוחרי סמים מבעד לרפפות חלונות המטבח (נעמה מישר על עבודות של דפנה שלום), צילומי קטעי דרך בין ירושלים לתל אביב מתוך מכונית נוסעת (נואית זכאי) - אלו מציעים מבט נוסף על המוכר והידוע, "החצר האחורית" כניסוחה של דליה מרקוביץ.

גם דורית שנון ויעל אוריין מציעות מבט נוסף על הסביבה, מבט מהשוליים, אולי מבט על השוליים: חסרי הבית ברשימתה של שנון, העוטפים עצמם כנגד הקור במגוין יוקרתי, או יושבי כיכר דיזנגוף המשתנים בין העונות ובין השנים.

כאמור, קצר המצע מהשתרע. "שלא ככתיבה, החיים לא מתחסלים לעולם" כותב רוברט לואל בשיר 'היסטוריה', שתרגם אורי הולנדר, וזה אולי משפט מעט סתום, אך יש בו מן העידוד. ■

גליון זה, הנסב על הנושא הרחב והטעון "הארץ, הבית", רואה אור בימים קשים לתושבי הארץ הזאת, על בתיהם העומדים בסכנה, וחלקם נהרסים, לתושבי הארץ הנמלטים מבתם בעת הרעה הזאת. וגם מעברו השני של הגבול, אנשים שארצם ובתיהם נחרבים, והם הופכים פליטים בארצם, או מחוצה לה, מגורשים מבתיהם. לא נרחיב כאן, ולא נערוך משוואות. אין בכוונתנו להיכנס לעומק הוויכוח. נותר לנו עוד לקוות כי ההרג וההרס יהיו בקרוב מאחורינו.

הכנתו של הגליון החלה ימים רבים לפני העת הנוכחית, ונשלמה בתוך כדי המאורעות. ניסינו לגעת כאן בתפיסות שונות של מושגי הארץ והבית, ולא נגענו אלא במקצתם.

"אני מת על הארץ הזו/ מת ושב ומת תחתיה" אומר הצייר אריק ונונו, ששירו 'ארץ מובטחת' בפתח הגליון. "ואני, שלא ידעתי לשאול/ מוריש לשלושת בני נוף/ מופשט ועירום ובהיר/ היכן שטוב, שם המולדת". האם זו הצעה? האם זו אפשרות?

בין אמריקה לכנען

הרבה מהמאמרים כאן נוגעים בפני היאנוס של הארץ, שהיא לפרקים אוכלת יושביה, ושאנו מתגעגעים אליה וחוזרים אליה שוב ושוב, כדבריה של זיוה שמיר במאמרה על ספרו של מאיר שלו *יונה ונער*. "אני שב להיות צעדים/ וגשר ומיטה/ הכמהה למפגש", כך רושדי אלמאדי בשיר הגעגועים 'עכו נערת כנען הנאמנה'.

יובל גלעד מציע לנו בשיריו ארבע תמונות של נוף פנימי וחיצוני, ומאמר מקיף על ספרו האחרון של עודד פלד *פתח דבר*, המותח קו בשירתו של פלד בין אמריקה לכנען, וראה גם, פינתו של פלד בגליון זה, על המשורר האמריקאי רוברט בליי.

פיציי יהורם בן מאיר מציין בשלושת שיריו את הקשר בין הארץ, לבית ולמילה. "בית בכל מקום/ מוצא/ אותי/ אני/ מילה נרדפת/ לו". גם אלברט בן-יצחק יעקב, משורר יליד ברית המועצות לשעבר, כותב על ארץ שהיא גם שפה: "יש ארץ שמדברת עברית. יש לה שירים./ מלוא נקודות בשדה הקרב מסביב לעץ".

יפה ברלוביץ מאירה פן פחות ידוע אצל ברנר, בתקופת שהותו בעין גנים; אז נפתחה תודעתו היצירתית לא רק לאנשים, אלא גם למרחביו של המקום. יעל פלדמן כותבת על תפיסת מיתוס העקדה ותרגומו אצל הצעירים הישראלים, מלאחר מלחמת העולם הראשונה ואילך, אצל שני יוצרים הנמצאים כביכול משני עברי המפה הפוליטית, שולמית הראבן ומשה שמיר. צבי סדן וקציעה עלון כותבים על הרומן ההיסטורי הראשון שנכתב בעברית, בארץ ישראל, בידי יהודי ציוני, שגיבורו - ישוע הנוצרי, נושא שהיה טאבו בקהילה היהודית הארצישראלית, ואכן *במשעול הצר* הפך מאז כה מוכר לקוראי העברית.

ובאותו קו שבין אמריקה לכנען, שאיכשהו משרטט עצמו בגליון הזה, מובאים שלושה משיריו של רוברט וייטהיל, משורר שנולד בארצות הברית ומתגורר בה, וכותב בעברית "שירים שלא יקראו ובלשון שאף אחד פה לא יודע ולא רוצה לדעת". "אני מרגל בארץ שטרם גולתה" הוא מנסה את תחושתו השירית והפיזית. וראו גם 'שירי ניו-יורק' האורבניים ועם זאת האינטימיים של נילי דגן. רמי סערי, בשיחה עם דפנה שחורי, נוגע בסוגיית הבית הסובייקטיבית, בהצעה לראות בשפה סוג של בית, ואולי גם בגוף.

המלצת עֵתוֹן 77

זכי עצמון: אפקט ולנברג, תהילים קנ"א, שירים ודישומי מילים.
הוצאת אריה ניר 2006, 64 עמ'
קובץ שירים שמיני. רק כשירדנו מסוחרים ממאמץ/ ואושר, / נוכחנו שהרחבה כולה, כולל הבר והדוכן של התזמורת, לא על עמודי בטון ואבן/ אלא ראשי האסירים/ הניצבים צפופים בבוץ עד החזה" (ריקוד תמים, עמ' 36).

פסח מילין: לא בניתי חומה, הוצאת כרמל 2006, 123 עמ'
"אני מרים את השקט, מעל כתפי/ אך מי הם אלה שיבואו לקחתו/ ומי הם אלו/ שיצרו לשמוע אותו// אני סוגר על השקט בחדרי, / שאוכל לשמוע מה הוא אומר - אני מרים את השקט בחדרי, שאוכל לשמוע מה הוא אומר" ('אני מרים את השקט', עמ' 42)

דורית ויסמן: איפה פגשת את הסרטן, הוצאת כרמל 2006, 71 עמ'
"בוקר טוב לגידול בשד שמאל./ הגידול בשד שמאל יקמול./ מה עוד מתחרז? הכל./ יעלם הכל. בגדול. יבול" (בוקר טוב לשד שמאל, עמ' 11).

יעקב בסר: הנה, מנשבת רוח, שירים 1965-2006 הוצאת גוונים 2006, 427 עמ'
שירים מקובצים, מבחר מתוך חמישה עשר ספרי שירה וארבעים שנות כתיבה. המבחר כולל גם שירים חדשים, שטרם ראו אור. "אני בא ואומר שהנה/ מנשבת רוח דקה, בעיקר חדה, אבל מה/ זה דקה, אֶבְחַת רוח על משקל/ אבחת חרב, ברק קרן שמש/ שבריר של שנייה/ פעם בשנה// עכשיו זו רוח קרירה מתמשכת, היא/ תוריד את הורה משמים ('הנה, מנשבת רוח', שירים חדשים, עמ' 405)

האורחיים). הבית הבורגני של ראלף (רמי הויברגר המצוין) בנוי על בולען, מעין בור ענק שלתוכו שוקע הבית מדי פעם, ברעידה מפחידה. לג'ורג', חברו הטוב, יש רעידות בלתי פוסקות, וזכר לפצעי המלחמה. ולמעשה, כולם רועדים ועתידיים לשקוע, גם אם הסוף הוא מעין הפי אנד כפוי. המחזה הצנוע הזה זוכה למשחק מצוין של רמי הויברגר, אוהד קנולר, קלרה חורי ודורית לב-ארי, וכן אריה מוסקונה ואורנה רוטברג בקטע קטן אך משמעותי כהוריה הבורגנים והשנואים של דורותיאה, אשתו של ראלף. אפשר לראות וליהנות. ■

"תקופת הסתגלות" מאת טנסי ויליאמס, תיאטרון הבימה; תרגום: שלומי מושקוביץ ויריב גוטליק, בימוי: דדי ברון, תפאורה: לילי בן-נחשון, תלבושות: עינת ניר, עריכה מוסיקלית: אורי וידיסלבסקי

ואחרון חביב, טנסי ויליאמס שלא הכרנו, במחזה מוקדם ולא אופייני לכתבתו (להזכיר: "ביבר הזכוכית", "השמלית ושמה תשוקה" ועוד רבים אחרים). בערב חג המולד, בפרבר אמריקאי, בסוף שנות החמישים, נפגשים שני זוגות צעירים, אשר חיי הנישואים שלהם עלו על שרטון. הגברים, שלא מזמן חזרו ממלחמת קוריאה, עדיין מגששים בחיפושיהם אחרי המנוחה (אולי השיכחה שבחיים

המלצת עתון 77

«המשך מעמ' 42»

חסרים, זהויות שהוחלפו, תאריכים וציטוטים שגויים.

בוריס אקונין: **לווייתן**, מרוסית: יגאל ליברנט, הוצאת ידיעות אחרונות ספרי עליית הגג, 2006, 279 עמ' רומן שלישי בסדרה תיבת פנדורין. השנה 1878. אנאסט פטרוביץ' פנדורין מפליג על אניית הפאר "לווייתן" בדרכו לשליחות דיפלומטית ביפאן. מכורח הנסיבות הוא נשאב שוב אל חקירה של שרשרת רציחות.

רוברטו בולניו: **נוקטורנו בצילה**, מספרדית: טל ניצן, הוצאת עם עובד ספריה לעם 2006, 147 עמ' בהיותו על ערש דווי, כומר, שהוא משורר ומבקר ספרות, נזכר במאורעות חייו הכרוכים בתקופת שלטונו הרודני של פינשה, ועורך חשבון נפש באשר לתפקידו כאיש הרוח בתקופה החשוכה ההיא.

גיל אילוטוביץ: **תמונות חתונה**, הוצאת עם עובד ספרייה לעם 2006, 212 עמ' חיה הקשים של אלקה הפכו אותה לאשה בודדה, קשת מזג ושחרת מדון. ביום התפטרותו של מנחם בגין, היא יוצאת למסע שעתיד לשנות את מהלך הדברים.

קייט אטקינסון: **מאחורי התמונות כמוזיאון**, מאנגלית: יעל אכמון, הוצאת ינשוף 2006, 388 עמ' סאגה משפחתית; שלושה דורות במשפחתה של רובי לנוקס "שנולדה במקום הלא נכון, בזמן הלא נכון, ובעיקר למשפחה המאוד לא נכונה".

הזה' שיצאו בשנים 1950-1965; אראל עומדת על ייחודו של העיתון, כיצד שיקף את פני החברה הישראלית ואף זירזו בה תהליכים, בעיקר שינוי פני העיתונות, העלאת ספקות, עידוד חשיבה עצמאית ותפיסה חברתית פתוחה יותר.

אריאלה אזולאי, **היה היה פעם, צילום בעקבות ולטר בנימין**, הוצאת אוניברסיטת בר אילן 2006, 181 עמ' פרשנות לטקסטים מרכזיים של בנימין, מבעד לדימויים החזותיים שאליהם התייחס בכתיבתו; אזולאי מתייחסת גם לדימויים שבנימין לא התייחס אליהם, פרטים שגויים,

זיוה רון: **לוחמה בשטח בנוי**, הוצאת חלונות 2006, 47 עמ' "דודה ירד לערוגות הבושם / להרביצה בנאות דשא. / דודה ירד לגנה ונתן לה סטירה. שמאלו אינה תחת ראשה / וימינו בכיס מעילו..." ('אשה מוכה', עמ' 36)

שרה פרידלנד בן ארזה: **אנא בשם**, הוצאת עם עובד 2006, 66 עמ' "הגיעה עת לומר / ולא הגיע הדבר להאמר / והעת אשה גווזה וקרחת / שקרצפה עורה ונקביה / ובושה ממתינה / לבלנית שאינה / לטבול במקוה שיבשו מימיו" (עמ' 17).

אריאל הירשפלד: **רישומים של התגלות**, הוצאת הרגול עם עובד 2006, 215 עמ' ספר אישי שנכתב מתוך האבל; סיפורי ילדות, בגרות, אהבה, שירים ומסות המצטרפים ל"דיוקן עצמי ולסיפורה של אהבה גדולה".

ניצה אראל: **'בלי מורא בלי משוא פנים, אורי אבנרי והעולם הזה'**, הוצאת מאגנס 2006, 378 עמ' ניתוח טקסטואלי של חוברת 'העולם

דבי סער: **תופרת מילים**, הוצאת כרמל 2006, 63 עמ' ספר ראשון. "אני מוצעת תהתיך / סערות פרועות / פזורים על לבך / פחדו סתורים / בסדק הצר שבין המזרנים" ('ככה אני רוצה אותך', עמ' 42).

רבקה גלשטיין לייפציג: **מצב משפחתי**, הוצאת פרדס 2006, 79 עמ' "אני בלילה חזקה / לא תאמין איך שאני בלילה / מתרוממת עד התקרה / ממלאת את החלל / הפעור בי ביום / כצעקה. / לא תאמין איך כנפי מתנועעות..." (עמ' 64, 'אני בלילה חזקה').

אריק א.; עמוס אדלהייט: **אופציה פואטית 2 משוררים**, הוצאת כרמל עמדה 2006, 136 עמ'

"באמצעו של אותו רחוב, כעת לא נכירו / על אחד לגופו / יעמוד / עיניו מאדימות / כפי שמעודן לא, / ישא בכל מאודו / אל המקום" (אריק א., "תחת שמי תל אביב", עמ' 50) "מי כאן בגד / ומי בבגד נשבה כנשבע בחייו, / ומי נשבע להסיר את שומריו מעליו / וכדרך אגב גבה מגבו את גבהו / בחייו" (עמוס אדלהייט, 'מי כאן גיבור', עמ' 110). פרופ' גבריאל מוקד ערך והקדים מבוא לשיריהם של עמוס אדלהייט ואריק א' ('שניהם ביחד, במרכז המצודר').

בילה בלום: **מחזאי מדבר עם בימאי**, הוצאת מאגנס 2006, 245 עמ'

עיון במפגש תרבויות על בימת התיאטרון בין הקלאסיקונים לפרשנות עכשווית של הבמאים היוצרים.